

INGLIZ TILINI O'RGANISHDA INNOVATSION
TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH USULLARI

Hotamova Maftuna Madatovna
Buxoro davlat universiteti 1-bosqich tayanch doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada ingliz tilini o'rganish samaradorligini oshirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanishning turli usullari, sun'iy intellekt, virtual va kengaytirilgan reallik, mobil ilovalar, onlayn platformalar, geymifikatsiya elementlari hamda multimediya resurslarining ingliz tili ta'limiga integratsiyasi tahlil qilingan. Shuningdek, mazkur texnologiyalarning lingvistik ko'nikmalarni (tinglab tushunish, so'zlashuv, o'qish, yozish) rivojlantirishdagi afzalliklari, ularni qo'llashdagi metodik yondashuvlar va potentsial qiyinchiliklar o'rganilgan.

Kalit so'zlar: Ingliz tili ta'limi, innovatsion texnologiyalar, sun'iy intellekt, virtual reallik, mobil ilovalar, geymifikatsiya, lingvistik ko'nikmalar.

Аннотация. В данной статье анализируются различные способы использования инновационных технологий для повышения эффективности изучения английского языка, интеграции в обучение английскому языку искусственного интеллекта, виртуальной и дополненной реальности, мобильных приложений, онлайн-платформ, элементов геймификации и мультимедийных ресурсов. Также были изучены преимущества этих технологий в развитии лингвистических навыков (понимание на слух, разговорная речь, чтение, письмо), методические подходы к их применению и потенциальные трудности.

Ключевые слова: обучение английскому языку, инновационные технологии, искусственный интеллект, виртуальная реальность, мобильные приложения, геймификация, лингвистические навыки.

Annotation. This article analyzes various methods of using innovative technologies in improving the efficiency of learning English, artificial intelligence, virtual and augmented reality, mobile applications, online platforms, gamification elements and the integration of multimedia resources into English education. The advantages of these technologies in the development of linguistic skills (listening, understanding, speaking, reading, writing), methodological approaches to their application and potential difficulties are also studied.

Keywords: English language education, innovative technologies, artificial intelligence, virtual reality, mobile applications, gamification, linguistic skills.

Kirish. Bugungi kunda ingliz tili global aloqa, biznes, ta'lim va madaniy o'zlashuvning asosiy vositasiga aylangan. Shuning uchun, ingliz tilini mukammal darajada o'rganish har bir inson uchun muhim imkoniyatlardir. An'anaviy ta'lim usullari o'z samarasini yo'qotayotgan bir davrda, innovatsion texnologiyalar ingliz tilini o'rganish jarayonini tubdan o'zgartirmoqda. Globallashtirilgan dunyoda ingliz tili xalqaro muloqot, fan-texnika taraqqiyoti, biznes va madaniyat almashinuvi uchun asosiy vosita hisoblanadi. Shaxsiy va kasbiy rivojlanish uchun ingliz tilini bilish tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. An'anaviy o'qitish metodlari uzoq yillar davomida samarali bo'lgan bo'lsa-da, XXI asr talabalari, Mark Prenskyning "raqamli tub aholi" ("digital natives") konsepsiyasiga ko'ra, axborotni qabul qilish va qayta ishlashning yangicha usullariga o'rganganlar. Bu esa ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalardan kengroq foydalanish zaruratini keltirib chiqarmoqda.

Mavzuning dolzarbligi. Globalizatsiya davrida ingliz tili xalqaro aloqalar, biznes, ta'lim, fan-texnika va madaniyat sohalarida muhim o'rin tutadi. Ingliz tilini mukammal bilish har bir insonning shaxsiy va kasbiy rivojlanishi uchun zaruriy bo'lib bormoqda. Shu sababli, ingliz tilini o'rganishga bo'lgan talab tobora ortib bormoqda. Shu nuqtayi nazardan, ingliz tilini o'rganishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish usullari dolzarb ahamiyat kasb etadi. Innovatsion texnologiyalar o'quvchilarning qiziqishini oshiradi, o'rganish jarayonini interaktiv va samarali qiladi, shaxsiy ehtiyojlarga moslashuvchanlikni ta'minlaydi va nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Innovatsion texnologiyalar ingliz tili ta'limiga tubdan o'zgarishlar olib kirish potentsialiga ega. Ular o'quv jarayonini interaktiv, shaxsga yo'naltirilgan, motivatsion va yanada qiziqarli qilish imkonini beradi. Shuningdek, texnologiyalar o'quvchilarga o'zlashtirish tezligi va uslubiga mos ravishda mustaqil o'rganish uchun cheksiz resurslar taqdim etadi. Ushbu maqolaning maqsadi ingliz tilini o'rganishda innovatsion texnologiyalardan foydalanishning amaliy usullarini har tomonlama tahlil qilish, ularning lingvistik ko'nikmalarni rivojlantirishdagi afzalliklari, potentsial qiyinchiliklari va pedagogik amaliyotga integratsiyalash strategiyalarini o'rganishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili. Mavzuga oid adabiyotlar tahlilida pedagogik texnologiyalar nazariyasi J. Dewey, L. S. Vygotsky, B. F. Skinner, D. A. Johnson, R. Johnson kabi olimlarning g'oyalari va ularning ta'limdagi o'rni ko'rib chiqildi. Innovatsion texnologiyalar va ta'lim yo'nalishida Mark Prenskyning "digital natives" konsepsiyasi tadqiq qilingan. Graham Davies, David Nunan, Stephen Krashen kabi tilshunos olimlarning ikkinchi tilni o'rganish nazariyalarida texnologiya o'rni yoritilgan. Ingliz tili ta'limida texnologiyalardan foydalanishga oid zamonaviy raqamli platformaga bo'lgan ehtiyojlar haqidagi yondashuvlar akslantirilgan.

Mavzu metodologiyasi. Tadqiqot asosiy e'tiborni innovatsion texnologiyalarning ingliz tili ta'limidagi o'rni va ularni amaliyotga tatbiq etish usullariga qaratilgan sifatli, deskriptiv va analitik yondashuvga asoslangan. Ingliz tili ta'limida texnologiyalarni

qo'llash bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlarni (maqolalar, monografiyalar, konferensiya materiallari) chuqur o'rganish va innovatsion texnologiyalarning lingvistik ko'nikmalar (tinglash, gapirish, o'qish, yozish) rivojlanishiga ta'sirini tahlil qilish va ularning pedagogik ahamiyatini baholashdan iborat bo'ladi.

Ingliz tili darslarida innovatsion texnologiyalarning afzalliklari aniqlandi:

Interaktivlik: Onlayn platformalar, mobil ilovalar, virtual realitet va sun'iy intellekt kabi texnologiyalar o'quvchilarni faol ishtirokchiga aylantiradi.

Shaxsiy ta'lim: Adaptiv o'rganish platformalari har bir o'quvchining darajasi va ehtiyojlariga mos ravishda materiallarni taklif qiladi.

Motivatsiya: O'yinlashtirish (gamification), raqobat va mukofotlar o'quvchilarni o'rganishga undaydi.

Nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirish: Onlayn suhbatlar, virtual tutorlar va nutqni tan olish texnologiyalari o'quvchilarga ingliz tilida gapirish amaliyotini oshirishga yordam beradi.

Globus miqyosida aloqa: Internet orqali dunyoning istalgan nuqtasidagi odamlar bilan aloqa qilish imkoniyati ingliz tilini amaliyotda qo'llashga yordam beradi.

Hozirgi kunda mavjud bo'lgan innovatsion texnologiyalar ingliz tili o'qitish va o'rganish jarayonini yangi bosqichga olib chiqishda muhim rol o'ynaydi. Quyida ularning ayrimlari va qo'llash usullari ko'rib chiqiladi:

Sun'iy intellekt (AI) va Chatbotlar Sun'iy intellektga asoslangan dasturlar va chatbotlar til o'rganishda inqilobiy imkoniyatlarni yaratmoqda. AI talabaning shaxsiy ehtiyojlari va o'rganish sur'atiga moslashgan individual o'quv dasturlarini taklif qila oladi. Masalan, ELSA Speak kabi ilovalar AI yordamida talaffuzni tahlil qilib, real vaqtda aniq fikr-mulohazalar (feedback) beradi. Grammarly esa yozma ishlardagi grammatik va imloviy xatolarni aniqlab, ularni tuzatish bo'yicha takliflar berish orqali yozish ko'nikmalarini sezilarli darajada yaxshilaydi. ChatGPT yoki Replika kabi chatbotlar bilan ingliz tilida erkin muloqot qilish, savollar berish, munozaralar o'tkazish esa talabalarning og'zaki nutqini rivojlantirish uchun qulay va xavfsiz muhit yaratadi. Bu, ayniqsa, til amaliyoti uchun real suhbatdosh topish qiyin bo'lgan holatlarda juda foydali. AI, shuningdek, so'z boyligini kengaytirishda, grammatik qoidalarni mustahkamlashda va turli mavzular bo'yicha kontekstual ma'lumotlarni taqdim etishda yordam beradi.

Virtual reallik (VR) va Kengaytirilgan reallik (AR) VR va AR texnologiyalari immersiv (sho'ng'ish) tajriba orqali til o'rganishni yangi darajaga olib chiqadi. VR qurilmalari orqali talabalar ingliz tilida so'zlashuvchi mamlakatlarga virtual sayohatlar qilib, turli madaniy kontekstlarda (masalan, restoranda ovqat buyurtma qilish, aeroportda ro'yxatdan o'tish, do'konda xarid qilish) muloqot qilishni mashq qilishlari mumkin. Bu vaziyatlar real hayotiy stsenariylarni taqlid qiladi va talabalarga tilni stresssiz va qiziqarli muhitda qo'llash imkonini beradi. AR texnologiyasi esa mobil ilovalar yordamida real dunyo ob'ektlari ustiga raqamli ma'lumotlarni joylashtirish

orqali yangi so'zlarni vizual va interaktiv tarzda o'rganishga yordam beradi. Masalan, smartfon kamerasini biror narsaga qaratib, uning inglizcha nomini va qo'shimcha ma'lumotlarni ko'rish mumkin. Bu kontekstual o'rganishni kuchaytiradi va so'z eslab qolish samaradorligini oshiradi.

Onlayn Platformalar va Ochiq Onlayn Kurslar (MOOCs) Coursera, edX, FutureLearn kabi MOOC platformalari talabalarga dunyoning yetakchi universitetlari va mutaxassislaridan turli mavzular bo'yicha ingliz tilidagi kurslarni olish imkoniyatini beradi. Bu akademik va professional ingliz tilini o'rganish, shuningdek, tinglab tushunish va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun bebaho resursdir. Talabalar o'z qiziqishlariga mos keladigan fanlar bo'yicha (masalan, biznes, IT, san'at) ingliz tilidagi kurslarni tanlab, ma'lum bir sohaning lug'at boyligini oshirishlari mumkin. HelloTalk yoki Tandem kabi til almashinuv platformalari esa talabalarga ona tili ingliz tili bo'lganlar bilan muloqot qilish orqali real vaqtdagi suhbat amaliyotini o'tkazish imkonini beradi. Bu platformalar madaniy almashinuvni ham rag'batlantiradi va o'quvchilarga tilni tabiiy muhitda qo'llashga yordam beradi.

Geymifikatsiya va O'yin Asosidagi Ta'lim O'yin elementlarini ta'lim jarayoniga kiritish (geymifikatsiya) va ta'lim maqsadli o'yinlar ("game-based learning") talabalarning motivatsiyasini sezilarli darajada oshiradi. Duolingo, Memrise, Quizlet kabi ilovalar o'yin shaklida so'z boyligini oshirish, grammatika mashqlarini bajarish va talaffuzni mashq qilish imkonini beradi. Bu ilovalarda ballar, darajalar, mukofotlar va reytinglar tizimi o'quvchilarda raqobat hissini uyg'otib, ularni muntazam o'rganishga undaydi. Sinfda geymifikatsiyadan foydalanish, masalan, jamoaviy tanlovlar, "language quests" (til sayohatlari) yoki ro'yxatdan o'tish ballari tizimi orqali til o'rganishni qiziqarli va dinamik jarayonga aylantiradi. Bu usul ayniqsa yosh o'quvchilar va til o'rganishga qiziqishi past bo'lgan talabalar uchun samaralidir.

Mobil Ilovalar Smartfon va planshetlar uchun mo'ljallangan til o'rganish ilovalari (masalan, Google Translate, Pimsleur, Anki) talabalarga istalgan vaqtda va istalgan joyda til o'rganish imkonini beradi. Bu ilovalar so'z boyligini mustahkamlash, grammatika qoidalarini o'rganish, tinglab tushunish va hatto gapirish ko'nikmalarini mashq qilish uchun interaktiv mashg'ulotlar taklif etadi. Masalan, Anki ilovasi "spaced repetition" (takrorlash oraliqlari) metodiga asoslanib, yangi so'zlarni eslab qolishni optimallashtiradi. Mobil ilovalar o'z-o'zini boshqarish va o'zlashtirish sur'atini nazorat qilish imkonini beradi, bu esa avtonom o'rganishni rivojlantiradi.

Multimediya va Interaktiv Kontent Video, audio, animatsiya va interaktiv grafikalar kabi multimediya vositalari ingliz tili ta'limida muhim rol o'ynaydi. YouTube, TED Talks kabi platformalardagi ingliz tilidagi videolar va ma'ruzalar, shuningdek, BBC Learning English kabi podkastlar talabalarga tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirish, asl nutqni tinglash va turli aksentlar bilan tanishish imkonini beradi. Subtitrlar bilan ishlash esa tinglab tushunishni o'qish bilan bog'lash orqali so'z boyligini kengaytiradi. Interaktiv e-kitoblar, lug'atlar bilan bog'langan

matnlar va audio talaffuzga ega resurslar ham til o'rganishni boyitadi. O'quvchilarning ingliz tilida qisqa videolar yoki roliklar yaratish loyihalari esa ularning ijodkorligini rag'batlantirib, til ko'nikmalarini amaliyotda qo'llashga undaydi.

Innovatsion texnologiyalarning afzalliklaridan to'liq foydalanish uchun ularni o'quv jarayoniga tizimli ravishda integratsiya qilish muhimdir. Bunda quyidagi strategiyalarga e'tibor qaratish lozim:

O'qituvchining roli: Texnologiyalar o'qituvchining o'rnini egallamaydi, balki uning rolini o'zgartiradi. O'qituvchi endi faqat bilim beruvchi emas, balki murabbiy, yo'naltiruvchi va texnologik resurslarni samarali tanlovchi, moslashtiruvchi mutaxassis bo'lishi kerak.

O'quv dasturlarini moslashtirish: Innovatsion texnologiyalarni mavjud o'quv rejasiga kiritish va ulardan foydalanish uchun maxsus darsliklar, mashqlar va loyihalar ishlab chiqish lozim.

O'qituvchilarni tayyorlash: O'qituvchilar uchun innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish bo'yicha muntazam treninglar va malaka oshirish kurslarini tashkil etish zarur.

Aralash ta'lim (Blended Learning): An'anaviy sinf darslari bilan onlayn resurslar va texnologiyalarni birlashtirgan "aralash ta'lim" modelini qo'llash eng samarali yondashuvlardan biridir. Bu o'quvchilarga ham bevosita muloqot, ham mustaqil o'rganish imkoniyatini beradi.

Baholash tizimi: Texnologiyadan foydalanish orqali o'quvchilarning erishgan yutuqlarini baholash usullarini ishlab chiqish va joriy etish, masalan, onlayn testlar, loyiha ishlari, raqamli portfoliolar.

Etik masalalar va xavfsizlik: Texnologiyalardan foydalanishda axborot xavfsizligi, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va raqamli savodxonlik masalalariga alohida e'tibor berish kerak.

Ingliz tilini o'rganishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish zamonaviy ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Sun'iy intellekt, virtual va kengaytirilgan reallik, mobil ilovalar, onlayn platformalar, geymifikatsiya va multimediya resurslari kabi texnologiyalar til o'rganishni yanada interaktiv, motivatsion va samarali qilmoqda. Ular talabalarga lingvistik ko'nikmalarni (tinglab tushunish, so'zlashuv, o'qish, yozish) mustaqil va moslashuvchan tarzda rivojlantirish uchun cheksiz imkoniyatlar yaratadi.

Xulosa. Ushbu texnologiyalarni pedagogik amaliyotga muvaffaqiyatli integratsiya qilish uchun o'qituvchilarning malakasini oshirish, o'quv dasturlarini moslashtirish va aralash ta'lim metodologiyalarini keng qo'llash lozim. Kelajakda innovatsion texnologiyalar shaxsga yanada moslashtirilgan, immersiv va realistik til o'rganish tajribalarini taqdim etishda davom etadi. Shu bois, ta'lim muassasalari va pedagoglar ushbu o'zgarishlarga moslashishlari va ulardan maksimal darajada

foydalanishlari zarur. Bu esa o'z navbatida, ingliz tilini o'zlashtirish sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Ingliz tilini o'rganishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish nafaqat o'rganish jarayonini osonlashtiradi, balki o'quvchilarga zamonaviy dunoga muvofiq bo'lish va muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni beradi. Shu sababli, ushbu mavzu o'qituvchilar, o'quvchilar va ta'lim sohasidagi mutaxassislar uchun dolzarb ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants. *On the Horizon*, 9(5), 1-6.
2. Krashen, S. D. (1985). *The Input Hypothesis: Issues and Implications*. Longman.
3. Nunan, D. (2003). *Practical English Language Teaching*. McGraw-Hill.
4. Davies, G. (2000). CALL (Computer Assisted Language Learning). *The Internet TESL Journal*, 6(11).
5. Chapelle, C. A. (2001). *CALL in Question: Language Teacher Perspectives on Using Technology in Language Learning*. Cambridge University Press.
6. Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1999). *Learning Together and Alone: Cooperative, Competitive, and Individualistic Learning*. Allyn and Bacon.
7. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
8. Skinner, B. F. (1968). *The Technology of Teaching*. Appleton-Century-Crofts.
9. Hockly, N. (2018). *Trends in Educational Technology in Language Learning*. Researchgate.
10. O'Malley, J. M., & Chamot, A. U. (1990). *Learning Strategies in Second Language Acquisition*. Cambridge University Press.
11. Salimov, Z. T. (2021). *Zamonaviy o'qitish texnologiyalari va ularni amaliyotga tadbiq etish*. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti.
12. Mirziyoyev, Sh. M. (2020). *O'zbekistonni yangi taraqqiyot bosqichiga olib chiqish strategiyasi*. Toshkent.